

ACTUALISATIE NATUURONDERZOEK HENSCHOTERMEER, 2023

Aanleiding en doel

Mooi Meer BV streeft naar een verbetering van het voorzieningenniveau, het herstellen en uitbreiden van opstallen, als toiletgebouwen, horeca, speeltoestellen, etc. en het bieden van een completer aanbod aan recreatiebehoefte met behoud van de aanwezige natuur en landschapswaarden. Om dit te realiseren is een exploitatie en ontwikkelplan opgesteld, waarbij aanpassingen, nieuwe opstallen en aanvullende gebiedsinrichting noodzakelijk zijn.

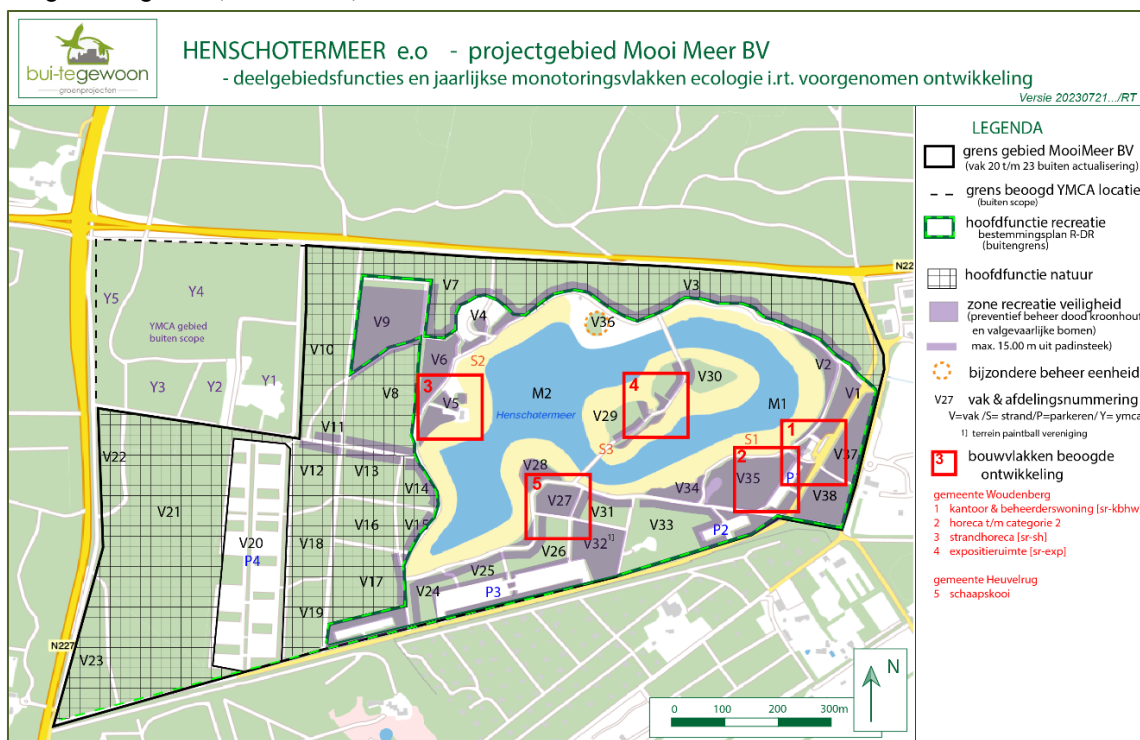
Ten bate van de ruimtelijke plan voorbereiding en het beschikken over informatie ten bate van de ruimtelijke procedures hebben meerdere natuuronderzoeken plaatsgevonden (*Bijtel H. van den, 2018 & 2019 – Achterberg, 2020 – Terlouw R.J.S., 2021*). Naast het uitvoeren van onderzoek ten bate van onderbouwing van de ruimtelijke plannen en het aanvragen van ontheffingen zijn de verzamelde gegevens benut voor het opstellen van het onderhouds- en beheerplan binnen de gedragscode bosbeheer (*Terlouw R.J.S., 2022*).

Ruimtelijke plan voorbereiding, overleggen met overheden en vergunningprocedures vragen een groot tijdverloop. Resultaten van natuuronderzoek hebben echter een beperkte geldigheidstermijn van drie jaar. Om de informatie actueel te houden is besloten om vanaf 2023 jaarlijks een beknopte bureaustudie met herhalingsbezoeken uit te voeren.

Mooi Meer BV heeft Bui-TeGewoon | groenprojecten verzocht het actualiseringonderzoek uit te voeren. De onderhavige briefrapportage geeft hier invulling aan.

Projectgebied

In 2021 heeft natuuronderzoek plaatsgevonden voor het gehele gebied wat in beheer is bij Mooi Meer BV. Naast het gedeelte “binnen de hekken” van het natuur en recreatiegebied waren hierbij ook de westelijke grote parkeerplaats en de bosvakken grenzend aan N227 betrokken. Bij het actualisering onderzoek is uitsluitend het gedeelte “binnen de hekken” van het Henschotermeer gebied betrokken. Genoemd westelijk gebied (de vakken 20 tot en met 23- zie figuur 1) ligt op ruime afstand van de voorgenomen ontwikkeling en wordt uitsluitend door natuurliefhebbers bezocht. Dit gedeelte is daarnaast vrij toegankelijk vanaf de aansluitende paden op de N227. Tijdens het actualisering onderzoek is naast het algemeen beoordelen van actuele en potentiële natuurwaarden binnen het gedeelte “binnen de hekken” speciale aandacht besteed aan de locaties waar ruimtelijke ontwikkeling is voorzien. Rond deze locaties is in een straal van 50 meter specifieke aandacht besteed aan zowel (mogelijk) aanwezige beschermde soorten, habitats en algemene natuurwaarden die bescherming geniet vanuit het zorgvuldigheidbeginsel (art. 1.11 Wnb)

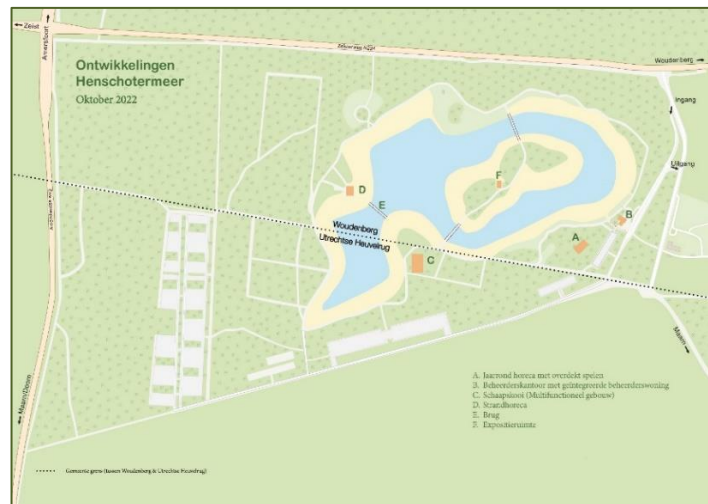
Figuur 1. Henschotermeer gebied (Mooi Meer BV)

Ontwikkelingen ten opzichten van 2021

Ten opzichte van de situatie in 2021 zijn op meerdere onderdelen wijzigingen opgetreden. Dit betreft zowel de voorgenomen ontwikkeling, het gevoerde beheer en het (geleidelijk) realiseren van compenserende en mitigerende maatregelen.

Voorgenomen ontwikkeling

Ten opzichte van de oorspronkelijk beoogde ontwikkeling is uit de participatie momenten geconcludeerd dat natuur als zeer belangrijk wordt ervaren en meer aandacht aan positionering van de ontwikkelingen dient te worden besteed. In de eerdere plannen was er veel invulling bedacht voor activiteiten in de bosvakken rondom het meer. Na aanleiding van de wensen en reacties zijn een aantal maatregelen uit het plan verwijderd en zijn de gehandhaafde ontwikkelingen deels verplaatst. Onder andere is besloten alle voorgenomen ontwikkelingen buiten de begrenzing van het NNN te brengen en in de zone van het boven regionaal recreatiegebied te plaatsen (figuur 2).

Figuur 2. Ontwikkelingsplan (V-oks.2022 na participatie)

Deze keuze betekent niet dat de beide functiegebieden los van elkaar worden gezien, integendeel. Om de samenhang te behouden en versterken worden de beide functiegebieden in het separaat opgestelde meerjaren beheerplan (Terlouw R.J.S., 2022) in relatie tot elkaar gebracht. Separaat aan maatregelen die noodzakelijk zijn om zowel een exploitabele als een veilige zwem- en recreatievoorziening in stand te houden worden binnen de NNN begrenzing habitatversterkende maatregelen genomen. Dit betreft zowel habitatverbetering, inbrengen van ontbrekende of beperkt aanwezige omstandigheden en aanpassingen in het beheer (zie ook hieronder bij aanpassing in het beheer). Door middel van deze aanpak wordt tevens voorzien in het realiseren van compenserende en mitigerende maatregelen die mogelijk voort kunnen komen uit randinvloeden van de ontwikkeling en/of de zorgplicht benadering.

Aanpassingen in het beheer (Beheerplan Mooi Meer BV 2022)

Het beheer richt zich in de zone rondom de hoofdingang aan de oostzijde, de parkeerplaatsen, de hoofdroute structuur, het strand en het eiland op het faciliteren van de hoofdfunctie recreatie. Hierbij is het van belang (en deels wettelijk verplicht vanuit zwemwaterveiligheid en -hygiëne) een veilige zwem- en recreatievoorziening te kunnen garanderen. Onderdeel hiervan is o.a. het zorgdragen voor voldoende als ligweide en speelveldjes te benutten perceel delen en een gevarieerd aanbod van zowel zon beschenen als beschutte en beschadigde locaties. Ook het voorkomen dat valgevaarlijke bomen, dood kroonhout en anderszins ongewenste situaties als bijvoorbeeld braamontwikkeling in de randzone binnen de veiligheidszone van het recreatieve deel aanwezig zijn is hier onderdeel van. Bij de beheeraanpassingen wordt hier in toenemende mate rekening mee gehouden, door o.a. aangepaste maallijnen, een jaarlijkse boomveiligheidscontrole en actief verwijderen van liggend doodhout, ruigte en braamstruweel binnen de als 'zone recreatie veiligheid begrensd delen' (zie figuur 1).

Mooi Meer BV realiseert zich dat dit tot verarming van de habitat beschikbaarheid en biodiversiteit kan leiden. Ter compensatie is in het beheerplan voor de delen die worden begrenst ten bate van de hoofdfunctie "natuur" (zie figuur 1) eveneens beheer aanpassingen doorgevoerd en worden aanvullende maatregelen genomen. In deze delen is het padenbeheer geëxtensieerd, waardoor het meer wordt gericht op natuurgerichte recreanten. Bij het pad en bosbeheer wordt meer ingezet op het ontwikkelen van geleidelijke overgangen met een mantel/zoom karakter. Uiteraard zal dit pas in verloop van tijd tot volwaardige realisatie leiden. Daar waar vervangende aanplant wenselijk is wordt gewerkt aan het verlossen van het nu overwegend aanwezige naaldhout. Vrijkomend liggend dood hout uit het recreatieve deelgebied wordt herplaatst op geschikte locaties binnen het NNN deel zodat dar meer habitat voor ongewervelden, insecten, kleine zoogdieren en reptielenfauna ontstaat. Door hier combinaties te zoeken met aanleg van takkenrillen op ongewenste intrede locaties door recreanten en locaties waar door de realisatie van mantel/zoom overgangen meer zoninstraling optreedt worden extra kwaliteiten zowel m.b.t. rustgebieden voor dieren als habitatkwaliteit voor insecten en reptielen gerealiseerd.

Compenserende en mitigerende maatregelen

Een belangrijk deel van de compenserende en mitigerende maatregelen komt voort uit de aanpassingen in het beheer binnen het NNN deelgebied van het Henschotermeer. Voorbeelden hiervan zijn (niet uitputtend) benoemd in bovenstaande toelichting op de beheeraanpassingen.

Naast compenserende en mitigerende maatregelen vanuit het beheer wordt tevens ingezet op andere mogelijkheden en voorzieningen. Na aanleiding van de conclusie in 2021 dat, vanuit het oorspronkelijke beheer, in het gebied weinig liggend en staand dood hout beschikbaar is en als gevolg hiervan het aandeel holenbroeders onder de vogels en vleermuisverblijfslocaties zeer beperkt was, is begin 2023 een nestkastenplan (*Terlouw R.J.S., 20230218*) opgesteld. Vanuit dit plan zijn in het vroege voorjaar van 2023 dertig nestkasten in het Henschotermeer gebied (en tien op de nabij gelegen Camping De Heigraaf) aangebracht. Het betreft kasten voor de soorten: koolmees/ringmus, pimpelmees/zwarte mees/glanskop, grauwe vliegenvanger, boomkruiper en bonte vliegenvanger/gekraagde roodstaart.

Binnen het ontwikkelingsplan wordt o.a. nagedacht welke verlichtingsmogelijkheden passend zijn om vliegroutes en foerageergebieden voor vleermuizen te ontzien. De goot voor hemelwaterafvoer bij de kelder van het beheergebouw wordt voorzien van uittrede mogelijkheden voor fauna, zodat kleine dieren niet opgesloten raken.

Actualisering flora en fauna onderzoek

Naast aanpassingen met betrekking tot de voorgenomen ontwikkeling, een herziening van het beheer en reeds doorgevoerde en in overweging verkerende compenserende en mitigerende maatregelen treden er jaarlijks wijzigingen op in de aanwezige flora en fauna en ontwikkeld zich de habitat. Ook heeft een flora en fauna onderzoek meestal betrekking op een beperkte periode of een individueel jaar.

Andere weeromstandigheden, invloeden van de voorafgaande winter, wijzigingen in habitat in de ruime omgeving, populatie ontwikkelingen van soorten, etc. leiden steeds tot jaarlijkse wijzigingen en fluctuatie van flora en fauna.

Als gevolg van de lange looptijd om een projectontwikkeling te realiseren is het regelmatig actualiseren van de beschikbare informatie omtrent flora en fauna gewenst. In 2023 is het flora en faunaonderzoek uit 2021 daarom tegen het licht gehouden. De actualisatie heeft bestaan uit het uitvoeren van een bureaustudie waarbij in het bijzonder waarnemingen uit de periode juli 2021 – juli 2023 zijn beoordeeld. De overlap met het onderzoek uit 2021 door vanaf juli 2021 gegevens mee te nemen in de beoordeling komt voort uit het veelal vertraagd in databases opnemen van waarnemingen en informatie. Door het hanteren van een overlap is getracht dit aspect zoveel als mogelijk uit te sluiten.

Daarnaast is het deel gebied “binnen de hekken”, waar de ontwikkeling zal plaatsvinden enkele malen bezocht waarbij een algemene beoordeling van aanwezige flora, fauna en beschikbare habitat heeft plaatsgevonden. Speciale aandacht is daarbij besteed aan de vijf ontwikkelingslocaties. Deze locaties zijn in een straal van 50 meter intensief beoordeeld op aanwezige soorten en habitats.

Werkwijze

a) Bureaustudie

Tijdens de bureaustudie zijn diverse digitaal beschikbare bronnen geraadpleegd. Het betreft o.a. de NDFD-database, waarneming.nl en websites van soorten organisaties (Floron-RAVON-SOVON-VZZ-Vleermuisnet-EIS Nederland). Via de website ruimtelijke plannen beschikbare informatie van Wet natuurbescherming gerelateerd onderzoek uit de nabije omgeving zijn eveneens beoordeeld op mogelijk aanwezige relevante informatie.

b) Veldbezoek

Op 31 maart, 12 mei en 25 juli 2023 is het gehele gebied “binnen de hekken” en behorende tot beheer en exploitatie van Mooi Meer BV intensief belopen en gecontroleerd op de aanwezigheid van (beschermde) dieren, planten en habitats die mogelijk leefgebied kunnen vormen voor beschermde soorten.

Specifiek aandacht is besteed aan locaties waar tijdens het onderzoek in 2021 aanwijzingen van aanwezigheid of mogelijke aanwezigheid van beschermde soorten of aandachtsoorten was vastgesteld.

Eveneens zijn alle vanuit 2021 bekende (verlaten) burchtlocaties van de das, holte bomen, grote nesten die benut kunnen worden door jaarrond beschermde vogels en overige (vaste) verblijfplaatsen van fauna bezocht en geïnspecteerd op gebruik en/of bewoning.

Naast de integrale terreinbezoeken zijn perceeldelen in een straal van circa 50 meter vanuit het middelpunt van de beoogde ontwikkelingslocaties gedetailleerd beoordeeld. Naast het beoordelen van aanwezige soorten en habitats is daarnaast verkend of en zo ja op welke wijze het beheer zodanig vorm gegeven kan worden dat bij afwezigheid van dieren en planten dit zo kan plaatsvinden dat vestiging wordt voorkomen dan wel het risico hierop wordt beperkt. Hierbij wordt zowel het principe van mitigeren als compenseren voorgesteld.

De aanpak kan bestaan uit het verwijderen van potentieel habitat als staand doodhout (broedvogels), liggend dood hout & rommelbulten (reptielen), als snoeien in het winterhalfjaar van laag struweel. Maar ook door het aanbieden / realiseren van een aantrekkelijke habitat of faciliteren van compenserende habitat buiten de ontwikkelingszone.

Resultaten

a) Bureaustudie

Met betrekking tot vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten is geen informatie aangetroffen van broedgevallen en / of territoria van zwaarder beschermde soorten en/of met jaarrond beschermde nesten in categorie 1 tot 4, met uitzondering van een waarneming van bedelende jonge ransuilen op 8 juni. Wel zijn verschillende waarnemingen van soorten met jaarrond beschermde nesten onder categorie 5 in de databases aanwezig die vrijwel zeker betrekking hebben op broedgevallen. Het betreft voornamelijk kleine broedvogels van holten. Mogelijk komen lokaal soorten als buizerd en sperwer tot broeden. Van beide soorten werden in 2021 nestvondsten vastgesteld. Deze bevonden zich steeds in de meer rustig gelegen delen van het projectgebied. Uit de groep van de zoogdieren zijn evenals in 2021 geen waarnemingen van de eekhoorn binnen het gebied gevonden. Ree, konijn en vos worden in kleine aantallen vermeld. De boomarter is in 2022 driemaal in de nabijheid van het Henschotermeer aangetroffen ten zuiden van het gebied nabij de Laan van Laag Kanje. De Beukenlaan langs de Heijgraaf biedt op basis van de aanwezigheid van oudere beuken met meerdere geschikte holten eveneens een kansrijke habitat zoals ook reeds in de rapportage 2021 geconstateerd. Van de das zijn meerdere waarnemingen bekend geworden direct ten noorden van de N224 en uit de omgeving van de YMCA locatie aan de uiterste noordwestzijde van het gebied. Het lijkt geen toeval dat dit in de nabijheid van de in 2021 vastgestelde burcht in vak 21 en aan de overzijde van de N224 gelegen bosgebieden heeft plaatsgevonden.

b) Veldbezoeken

In het soortspectrum aan vogels werden geen grote veranderingen geconstateerd op basis van territoriaal gedrag, zang of overige waarnemingen. Er werd op drie plaatsen een niet eerder vastgesteld groot nest aangetroffen. Van twee groot nestlocaties kon geen bewoning worden vastgesteld, de andere locatie was bezet door een buizerd. Alle locaties waren gelegen in het NNN gebied en op afstand van voorgenomen ontwikkelingen. Naast grote nesten zijn ook eerder gekarteerde holtebomen beoordeeld en is gelet op aanwezigheid van niet eerder opgemerkte holtebomen. Conform het veiligheidszaagplan 2022 zijn meerdere dode of anderszins aangetaste bomen binnen de effectzone van paden, strand en ligweiden verwijderd in het afgelopen winter halfjaar. Er werd op twee locaties een nieuwe of niet eerder vastgestelde holteboom aangetroffen. Eén van deze holtebomen was ruim buiten de ontwikkelingslocaties en veiligheidszone gelegen. De andere holteboom was aanwezig in vak 35 op circa 45 meter afstand van een boogde ontwikkelingslocatie. De boom kan hier worden gehandhaafd. Het kaartbeeld van de grote nesten, roofvogels en holtebomen is opgenomen als bijlage 1. Extra aandacht is besteed aan het zoeken naar een mogelijk aanwezig groot nest op het eiland tijdens het bezoek van 25 juli. Deze gerichte actie is ingegeven door een waarneming van bedelende juveniel ransuilen op deze locatie op 08 juni 2023 (Bron: *waarneming.nl*), in combinatie met de voorgenomen ontwikkeling van de expositieruimte. Er is geen groot nest aangetroffen dat gebruikt kan worden door ransuilen als broedplaats. Er zijn ook geen waarnemingen van vaste verblijfslocaties in de vorm van concentraties van mest of braakballen gevonden. Om mitigerend te werken wordt geadviseerd in de winter 2023/2024 op een drietal geschikte locaties, ruim buiten de beoogde ontwikkelingslocaties, nestmanden voor ransuilen (en of andere nest parasitaire soorten als valken) aan te brengen.

Leuk was het te constateren dat een deel van de in het vroege voorjaar aangebrachte nestkasten in gebruik waren genomen. Zoals ook uit de raadpleging van *waarneming.nl* bleek was de soort bonte vliegenvanger talrijker aanwezig en had deze soort meerdere nestkasten in gebruik.

Vanuit de groep van de zoogdieren viel het op dat ten opzichte van 2021 kleinere aantallen van het konijn worden verondersteld vanuit de waargenomen graaf- en wroetsporen.

De eekhoorn is, evenals in 2021, als vrijwel afwezig in het gebied beoordeeld. Er werden geen aangevreten dennenappels of eekhoorn nesten waargenomen. Dit sluit aan bij het ontbreken van waarnemingen van deze soort in de databases die zijn geraadpleegd.

Sporen, mest, krabsporen of anderszins aanwijzingen van aanwezigheid van de boomarter werden niet vastgesteld. Opgemerkt dient te worden dat dit een lastig vast te stellen soort betreft. De habitat in het gebied is evenals in 2021 als matig geschikt beoordeeld. Naast het recreatieve gebruik en een forse randzone met verkeersgeluid draagt het vrijwel ontbreken van bomen met holten met een diameter groter dan 50 meter hier waarschijnlijk aan bij.

Tijdens alle bezoeken werden waarnemingen of sporen van het ree aangetroffen. Alle waarnemingen werden gedaan in de meest westelijke delen van het gebied (vakken 10,11,12,18 & 19). De overige gebiedsdelen zullen voor deze soort te recreatief zijn en/of verstoord door de nabijheid van de N224. In de vakken V3, V7 en het noordelijke deel van V10 werd een grote mate van verstoringsgeluid van deze weg ervaren tijdens de bezoeken. Specifieke aandacht is besteed aan de aanwezigheid van de soort das.

Uit het bureauonderzoek komt naar voren dat er een toename van waarnemingen van de soort das in zowel het gebied als de ruime omgeving wordt gedaan. De toename past binnen de algehele ontwikkeling van de das op en rond de Utrechtse Heuvelrug waar van een populatie toename sprake lijkt te zijn (Bron: *Vereniging Natuurmonumenten*).

Tijdens de terreinbezoeken zijn zowel de locaties met sporen / burchten van de das uit de periode 2016/2020 (*Achterberg Chr, 2021*) als uit 2021 (*Terlouw R.J.S., 2021*) opnieuw bezocht en beoordeeld. Daarnaast is tijdens de terreinbezoeken actief gelet op graafsporen, wroetsporen, mestputjes, etc.

Ten opzichte van het onderzoek in 2021 werden geen wroetsporen en mestputjes meer aangetroffen langs de rand van het hoofdpad tussen vak 2 en vak 3. Langs het pad tussen de vakken 9, 10 en 11 werd een aanzienlijk grotere activiteit vastgesteld met veel mestputjes, krabbels en op één locatie langs het pad in vak 10 verse (ondiepe) graafsporen.

De burchtlocaties “binnen de hekken” van het beheergebied van Mooi Meer BV zijn tijdens alle bezoeken bezocht en beoordeeld op sporen en bewoning. De oude burcht in vak 8 was evenals in 2021 niet in gebruik door dassen. De burcht in vak 9 kan mogelijk onregelmatig worden bezocht op basis van één vrij schone pijp zonder blad of takjes in de ingang. Deze burcht moet mogelijk worden gekwalificeerd als “bij burcht”, waarschijnlijk van de familie in vak 21. Dit sluit aan bij de actieve sporen langs de paden tussen de vakken 9, 10 en 11 en de aanwezigheid van dassenharen aan het prikdraad raster tussen vak 12 en vak 20.

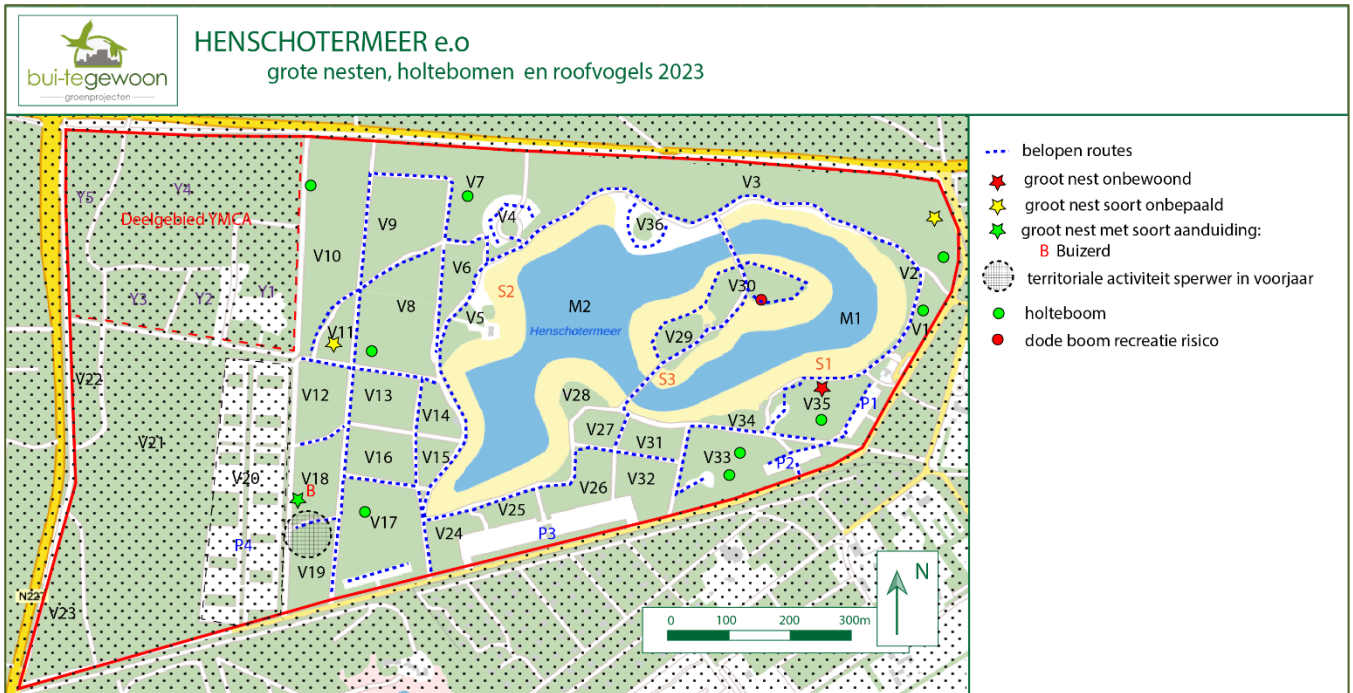
De verlaten burchtlocatie in 2021 van vak 31 was ook in 2023 geheel verlaten. De burcht is steeds slechter herkenbaar door ingewaaid blad in de oude pijpen en overwoekering door braam en ruigtekruiden.

De als hoofdburcht gekwalificeerde locatie in vak 21 en de verschillende pijpen verspreid in het gebied (bijburchten) in dit vak zijn buiten de scope van het ontwikkelingsgebied gelegen. Op 12 mei is deze locatie eenmaal beoordeeld op huidige situatie. De hoofdburcht is visueel beoordeeld als in goede conditie. De schonen pijpen en lokaal wat vers vergraven zand wijzen op bewoning. De overige pijpen (bijburchten) in dit gebied waren niet recent belopen. Een kaartbeeld van aan de das gerelateerde waarnemingen is opgenomen als bijlage 2.

Tijdens de bezoeken zijn geen waarnemingen van reptielen gedaan. Evenals in 2021 werd geconstateerd dat er weinig geleidelijke overgangen en gradiënten tussen bos en pad/openruimte aanwezig zijn die aantrekkelijk zijn voor reptielen fauna. Daarnaast zijn zandige zon beschenen delen en onderkruipbare omstandigheden als liggend doodhout en grond holen weinig beschikbaar. De aanwezige habitat is actueel weinig geschikt voor beschermde reptielen.

Een overige opmerkelijke waarneming betroffen het sterk afgenomen aantal koepelnesten van de kale rode bosmier ten opzichte van 2021.

BIJLAGE 1 kaartbeeld grote nesten, roofvogels en holtebomen 2023

BIJLAGE 2 kaartbeeld gerelateerde waarnemingen aan de das

